

מראי מקומות- בבא קמא קי"ז

אפרים ליישב דמיירי באנסוהו להראות של עצמו, והוא הראה את של חבירו, דבכה"ג פטור היכא דלא מכוון להזיקו אלא להציל עצמו, אבל אם בכה"ג נשא ונתן ביד חייב, כיון דעשה מעשה בידים. ותמה הרשב"א עליו, דכיון דדיינינן דינא דגרמי, אטו המראה דינר לשלחני מי מכוין להזיק, ומ"ש הכא דאינו חייב אא"כ מכוין להזיק, ולכן נקט כדעת הרי"ף.

ד) אמר אביי, יכול לומר אנא כי מסרי דידי מסרי,

א"ל רבא וכל כמיני, וכו'- פי' הראב"ד, דאביי ס"ל דכיון דלא ידעי' אי דמר או דמר, א"כ דין הוא דכל דאלים גבר, והו"ל כאילו אמר דאנא משוינא גברא אלמא בחריקאי. וע"ז אמר רבא דלאו כל כמיני' דמשוי גברא תותי', הלכך משמתי' לי' עד דמייתי לי', וקיימי תרוייהו בדינא, ויפסוק הדין דכל דאלים גבר או יחלוקו בשבועה, דהא עד הכי לא גבר [דע"י איניש אחריני לא נחשב דגבר]. ועוד פי' דכל דאלים גבר לאו דינא חתוכה הוא, דהיינו דאי אלים השתא ושקיל לי' ולבתר זימנא אלים אידך ושקיל לי', לא מפקי' מיני'. וא"כ שפיר דן רבא דלית' לדין דאביי, דלאו כל כמיני' לזבונה ולא לאורתה. ותמה ע"ז הרשב"א, דא"כ יצא דאם מנצו על פרה, והדין הי' דכל דאלים גבר, מי שגבר בה לא יהי' יכול לשוחטה, ואף לא להצניעה במקום שאין יד חבירו שולטת בה.

ה) א"ל לא תחוי ולא תחוי, א"ל מחוינא

ומחוינא... שמת' לקועי' מיני'- כ' השו"ע (חו"מ שפ"ח, י') דמותר להרוג המוסר אף בזמן הזה, וכ' גם דצריך להתרותו, ושצריך לקבל ההתראה. וכ' בביתאור הגר"א שם (ס"ה) דמבואר כן מסוגיין דצריך התראה. וע' בחינוך (רל"ו) שכ' דדעת הרמב"ם הוא דצריך שיקבל ההתראה, אבל החינוך עצמו ס"ל דאין צריך לקבל ההתראה. והק' המנחת חינוך (ט') על דעת הרמב"ם, הרי קודם שמוסר הרי יש לו דין רודף, וברודף ס"ל להרמב"ם דאין צריך שיקבל הרודף ההתראה, וא"כ מ"ש כאן דצריך לקבל ההתראה, והניח

א) אי קנסא לא גמרי' מיני'- הק' הרשב"א, אי קנסא הוא, היכי דאין בי' ר' נחמן, הא לא דיינינן דיני קנסות בבבל, וא"כ לכאו' עכצ"ל דהי' מדינא. ותי' דאפשר דמ"מ קניס לצורך שעה, וזה שייך אף בבבל. ושוב הק' דכולהו דינא דגרמי ג"כ לא הוי מזיק בידים, וא"כ ממילא קנסא הוא, ואיך מחייבינן לי' בבבל. ותי' דכל מידי דשכיח ואית בי' חסרון כיס עבדי' שליחותיהו, וה"נ שכיחי ואית בהו חסרון כיס, הלכך אף בבבל עבדי' שליחותיהו.

ב) מעיקרא סברי כר' אבין ולבסוף סברי כר'

ירמי'- כ' בחי' הראב"ד, דאין הביאור דפליג ר' ירמי' אר' אבין, דהא ר' אבין בזורק חץ מיירי, דכיון דזרקו לא אפשר למיהדרה, ועקירה תחלת החיוב היא, אבל מנסך אפשר למיהדרה, הלכך הגבהה לאו תחלת ניסוך הוא. ומעיקרא לא יהיב דעתי' לחילוק זה, וקא חשבי למנסך, דקם לי' בדרכה מיני' ופטור, ולבסוף יהבו דעתיהו להאי טעמא וחיובה. אולם ע' בתוס' בגיטין (ריש נג.) דכ' דמשמע מסוגיין דפליג ר' ירמי' על ר' אבין.

ג) ואם נטל ונתן ביד חייב- פרש"י, דאם נשא

ונתן ביד, חייב, ובד"ה מעצמו, פי', בלא אונס. ולכאו' מבואר מדבריו דאם הי' אונס, אז אפי' אם נטל ונתן ביד פטור. וכן דייק המהרש"ל בפרש"י, אולם כ' דאין לומר כן, דא"כ איך אמרי' דנשא ונתן ביד חייב, במאי מיירי, אם בדליכא אונס, אפי' הראה חייב, ואי בדאיכא אונס, אף נטל ונתן ביד פטור. וע' ברשב"א שהביא מח' ראשונים בזה, דדעת הרי"ף הוא דכל היכא דעושה מעשה חייב, ואפי' אם הי' נאנס להביאו, מ"מ כיון דעשה מעשה ליטול ממון חבירו, חייב (אא"כ הי' אותו ממון במקום שיד האנס שולטת בו, דא"כ הו"ל מקלא קליי' ופטור). אבל הביא דעת הרי"ח דס"ל דהיכא דאנסוהו להביא ממון חבירו, אף אם נטל ונתן ביד פטור. ומה שהק' המהרש"ל דא"כ במאי עסקי' הא דאי' דאם נטל ונתן ביד חייב, גם הרי"ף הביא ראיה זו. וכ' הרשב"א בשם ר'

מעשה ההריגה, דכבר א"ל דשפיר עבד. אלא הביאור הוא דכיון שהרג המסור בלי רשות ב"ד, וגם לא נטל רשות מרב, א"כ הו"ל כמורה הלכה בפני רבו וחייב מיתה, ולכן אמר לו לקבל עליו אף במותר לו לומר בפני רבו, דהיינו להקשות עליו, לז' שנים, שהם מעשר שנותיו של אדם, וע"ש עוד בביאורו. וע"ע בש"ך (חו"מ שפ"ח, סוס"ק נ"ו) שהביא מש"כ הים של שלמה דכיון שהשמיט הרי"ף דין זה, משמע שר' כהנא עשה שלא כדין, ובאמת אסור להרגו בידים, אבל הש"ך חולק עליו, דפשטי דש"ס לא משמע הכי.

(ט) **חזינן, אי איניש אמיד הוא, אדעתא דידי' אתו, ואי לא, אדעתא דכספא אתו- וע' ברשב"א** (עמוד א') שכ' שהר"ח ודעימי' מביאין ראי' מכאן דהיכא דהאנס בא בשביל ממון חברו דוקא, אז אפי' אם נטל ונתן ביד פטור, כיון שהוא באונס. ודחה הרשב"א די"ל דכאן מיירי דיד הגנבים היתה כבר שולטת באותו ממון, ולכן בכה"ג כ"ע מודו דאפי' אם נטל ונתן ביד דפטור, דכמאן דקליי' דמי. וע"ע בתוס' דכ' דשאני שומר שלדעת כן הפקידוהו, שיציל עצמו בו, ובזה ג"כ מיושב שי' הרי"ף.

(י) **א"ל אין לך פדיון שבויים גדול מזה- הק' הרשב"א,** הרי ודאי מיירי כאן דלא הפקידו לשבוי מיוחד, דא"כ לא הי' אומר רבא אין לך פדיון שבויים גדול מזה, שהרי קיי"ל דמותר שבוי לאותו שבוי. אע"כ מיירי דהי' מופקד אצלו לפדיון שבויים סתם, וא"כ למה חייבו אביי, הרי אביי גופי' ס"ל דשומר כיס של צדקה פטור מן הפשיעה, ואפי' מן הנזקין, והניח בצ"ע. וע' בנמוקי יוסף (מד. בדפיו) שכ' בשם הרא"ש דמה דאמרי' דשומר כיס של צדקה פטור מן הפשיעה, זהו רק בהשומר עצמו שהי' עליו לחלקו לעניים, אבל שומר זה הי' צריך לשומרו ולהחזירו להגבאי, והוא יחלקנו, הלכך חייב להחזיר אם לא שקיים המצוה הוא בעצמו (וכסברת רבא דזהו ג"כ פדיון שבויים).

(יא) **א"ל האי מעיקרא רודף הוה- פרש"י האי בעל החמור רודף הוא.** ומה דהשליכו החמור

בקו'. וע"ע בקהלות יעקב (כתובות כ"ט, א') שהביא דמבואר בשו"ת ריב"ש (תע"ג) דאע"פ דצריך התראה, מ"מ היכא דאין פנאי להתרותו נהרג הרודף אפי' בלא התראה. וביאר הקה"י, דגדר התראה של הרודף אינו לעשותו מזיד, אלא הביאור הוא דאולי ע"י ההתראה יחזור מלרודפו ויציל הנרדף בלא שצריך להרוג הרודף. אבל אם א"א להצילו ע"י התראה, א"כ אין דין להתרותו, דהא בעצם אי"צ התראה, ולכן יכול להורגו אף בלא התראה.

(ו) **שמתי לקועי מיני- והיינו משום דהי' מותר להורגו, וכנ"ל.** והק' הפני יהושע, דכיון דיכול להרוג המוסר משום שהוא חשיב כרודף, א"כ אמאי חייב המוסר בתשלומין, הרי ברודף קיי"ל דפטור כששיבר כלים מה"ט גופא, דכיון דניתן להצילו בנפשו, ואין תשלומין במקום דחייב מיתה. ותי' דכיון דהכא אינו חייב מיתה אלא קודם שעשה מעשה, אבל לאחר שעשה מעשה ומסר כבר אסור להורגו, א"כ שפיר חייב בתשלומין [וצ"ע ס"ס מהו החילוק בין זה לרודף, דהא גם לאחר שהפסיק מלרודפו פטור ממיטה, ומ"מ פטור משבירת כלים שנעשה בשעת הרדיפה, וא"כ הי' כאן, לימא דפטור על המסירת ממון, כיון דבשעת מעשה שמסר הי' חייב מיתה, וצ"ע]. אלא דהק' דהא במוחזק מסור אפי' בכה"ג חייב תשלומין (אע"ג דלעולם חייב מיתה), וכ' דיש ליישב. ובחי' ר' מאיר שמחה כ' לפרש דעיקר חיוב מיתה של מוסר בא ע"י מה שע"י מעשיו יגיע היזק ממון לזולתו, ולא משום עונש על מה שעשה מכבר. וא"כ, אין מסתבר שלא יהי' חייב ממון משום חיוב מיתה שלו, הרי עי"ז יהי' נשאר הנמסר בהזיקו, ואיזה סברא היא זו. וע"ע מה שהבאנו לעיל (ס"ב) מהאחיצור (י"ח, ב') ליישב קו' זו.

(ז) **אף ממון של ישראל, כיון שנפל ביד עכו"ם, אין מרחמין עליו- כ' הרא"ש (סי' כ"ז)** דהיינו דנוטלין היום מקצתו, ולמחר נוטלין כולו, ולבסוף מייסרין את נפשו, והורגין אותו שיודה אולי יש לו יותר ממון, וה"ל רודף וניתן להצילו בנפשו [דהיינו, דמה שמוסר ניתן להצילו בנפשו הוא משום דבעצם הוא רודף נפש ישראל להורגו].

(ח) **וקביל עלך דלא תקשי לר' יוחנן שבע שנים- כ' המהרש"א, דאין לפרש דא"ל כן לכפר על**

תגזול אם גזול עבדים, כיון דלא שייך בהו סברת התוס'.

(ג) **כגון שגזל שדה מחבירו, והי' פרה רבוצה** בו-פרש"י, דלפי ר"א דשדה נגזלת, קונה גם הפרה בקנין אגב. וע' בקצות (ער"ה, א') שכ' להסתפק באם שייך קנין אגב בנכסי הפקר, דאולי אין שייך קנין אגב אלא בדעת אחרת מקנה. וכ' דלכאוי' יש ראי' ברורה מכאן, דאף דבגזולן ודאי אין שייך דעת אחרת מקנה אותו, מ"מ יהי' קונה הפרה לפי ר"א בתורת אגב. וע' במלואי משפט שהביא מהדברי משפט (שם) והאור שמח (זכ"ב ב', א') שדחו ראיית הקצות, דגזילה שאני, דכמו דמשיכה מהני ברה"ר בגזילה, אף דבקנינים לא מהני, א"כ ה"ה י"ל דאגב יועיל בכה"ג ג"כ. ומהנתיבות הביא דכיון דהנגזל רוצה שיקנהו הגזולן כדי להתחייב באונסין, א"כ זה נחשב דעת אחרת מקנה אותו. ומה דלא כ' רש"י מדין חצר, אלא רק מדין אגב, ביאר הקצות דחצר אינו קונה אלא מטעם רשות, וזה אין לו רשות להיות שם אלא שיש לו קנין להתחייב באונסין, וא"כ בכה"ג לא שייך קנין חצר.

ולא בעל החמור, ביאר האילת השחר משום שלא יהא חביב עליו גופו יותר מממונו. אלא דהק', למה באמת הוי בעל החמור הרודף עכשיו, בשלמא מעיקרא, כשהביא החמור על הספינה, שפיר י"ל דהי' רודף. אבל עכשיו, החמור הוא כבר על הספינה, וא"כ אין הבעל החמור עוד רודף, אלא החמור עצמו הוא הרודף אחר הנפשות, וכ' דבאמת כן הוא דעת הרמב"ם (סוף פ"ח דחובל), דהמשא הוא הרודף ולא בעל המשא, אבל דברי רש"י כאן הניח בקר'.

(ב) **יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות - ע' בקהלות יעקב (מ"ג, א') שהביא מה שמבואר מתוס' בסוכה (לא.)**, דהא דקרקע אינה נגזלת הוא משום דבמציאות הרי הוא לעולם ברשות בעליו, אבל הגזול מה שמחובר לקרקע רק דעומד בחצר הגזולן, בזה שפיר אמרי' דקרקע נגזלת. והק' רעק"א שם (בגלה"ש) מסוגיין, דאמרי' יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות. דהיינו, דבעבדים ודאי שייך במציאות לגזולם, ומ"מ אמרי' דהדין הוא דאינה נגזלת, משום דהוקשו לקרקעות, וא"כ איך אמרי' דקרקע בכה"ג נגזלת. וכ' הקה"י לתרין דבעבד ג"כ י"ל דבמציאות אין שייך גזילה, דכיון דהעבד מוחזק בעצמו בכל מקום שהוא (דידו כיד רבו הוא, והוי כאילו רבו מחזיק בו בכל מקום שהוא), וא"כ גם עבדים אינם נגזלים (ומה שצריך קרא, היינו כמו קרקע דצריך קרא, דה"א דאע"ג דברשות בעלים הוא, מ"מ כיון שהגזולן עשה קנין חזקה, ה"א דזה נחשב לגזילה, קמ"ל הכלל ופרט וכלל דאינה נגזלת כלל. ועוד תי' ע"פ מה שנח' הראשונים לענין לאו דלא תגזול בקרקע, דס"ל להרמב"ם (גניבה ז', י"א), דנהי דבקרקע אין קניני גזילה, מ"מ שפיר עובר בלאו דלא תגזול כשעושה מעשה גזילה בקרקע. אבל דעת התשו' הרא"ש (צ"ה, א') הוא דאף אינו עובר האיסור. וא"כ, י"ל דתוס' ס"ל כהרא"ש, וכוונתו לומר דלענין הלאו דלא תגזול אינו מסתבר שיהי' עובר, משום דעדיין ברשות הבעלים הוא, אבל ודאי יודה דמה שנתמעט מקניני גזילה הוא אפי' קרקע ששייך לגזולה. וא"כ, יצא דבעבדים, מה שנתמעטו הוא רק מקניני גזילה, אבל שפיר שייך לעבור הלאו דלא